

espadats del Tramús, i d'allí en avall, en el tortuós trajecte fins a Ròtova; i el que és l'«oasi», les «Hortes» o «Pla» de Borró són ben breus, arrupides entremig d'aquests engorjats. Coincidència que no pot ser casual.

Perquè tampoc ho ha de ser la perfecta igualtat de sentit i forma amb l'it. *burrone*, quintaessència de la 'barrancada pregonia i intransitable'. Ja s'ha anat fent l'acord entre els lingüistes sobre l'antiguitat i la gènesi pre-romana d'aquest gran mot de la llengua veïna: 10 Una vegada concebut en tota la seva amplitud, el conjunt proto-europeu de què forma part: l'it. ant. i dial. *borro*, d'arrel nua, sense *-one*, 'camí o coma eixaragallada pels aiguats' (*REW*, 1233); i tota la falange de formes catalanes i romàniques aplegades en la part final de l'article BORA del *DECat* II, 95b i 95a, i notes 6 i 9.

Ara bé, el caràcter primitiu, pro-ètnic, de tot això, es nota també per la multiforme alternança de vocals, i de les dues menes de *r* (*r/rr*). Car, junt amb la *rr* 20 de l'it. *burrone* i *borro*, hi ha la *-r-* de l'it. dantesca *burella* 'cova' (95b20), Bologna *burion* 'barrancada', gall-port. *buraco*, gall. *bura* 'forat'. El gr. *φάραγξ*, *-γγος* 'precipici, ribast, abisme' < BHARANG-, té al costat seu el sorotàptic BARRANKO- (*DECH* I, 523, i *DE-Cat* I); i junt amb aquest una variant BARRENKO- que ha donat llgd., prov. i ross. (N.) *barrenc* 'avenc', 'abisme'. Ja en l'indoeur. balcànic o illiro-venètic trobem, ara amb un altre vocalisme: macedoni *βίρροξ* i gr. dial. *βερόν* 'matisser, malesa' («*δαού*») (*IEW*, 134. 30 10, 134.16).

És evident que el tipus it.-cat.-moss. BORRON- no és més que un dels colorits d'aquest irisat grup. No menys ben representat en la toponímia italiana: a Toscana uns quants NLL *Borra*, i encara més *Burrone* 35 i *Borronaccio*; sense que hi manqui la variant dantesca *bura*: d'on *Burello*, *Buralli* (Pieri, *Top. della valle dell'Arno*, 303-4). En fi el tipus primitiu BORRE que hem estudiat a l'art. *Bor*, supra, i *Abò* en PVArGc, com a nom de la tenebrosa *Fou de Bor* de Cerdanya. 40

En definitiva queda sòlidament demostrada la soca del passat llunyà del Borró doble de la nostra toponímia. N'hi hagué potser algun altre brot? En una altra vall de les més anfractuoses, la de Cervera del Maestre, veiem un camí que, muntanyes a través, sembla continuar fins al te. d'Alcalà de Xivert (XXVIII, 186.5) on vaig anotar-ne el nom, en la variant *Ambořó*; a Cervera l'IGC marca aquest camí a '58 × '26, en la forma *Ambarró*; i jo allí vaig sentir-hi *camí d'Ambarrot* 50 (XXVIII, 119.24, 124.9); sembla que la terminada en *-ó*, serà la var. primitiva, i és fàcil que ací hi hagi *Al-borró* originari, amb l'aglutinació de *al-* aràbic, i l'acostumada alteració d'*al-* en *an-* (*anjub*, *angelaga*, *Angerri*).

Assenyalo, de tota manera, una altra etim. assaja- 55 da per via especulativa, reparant en un gall. dial. *Borron* «tenebrosos pasaje a orillas del río Lérez» de Pontevedra (Eladio Rodríguez) on habitava l'orc (gall. *urco*); no és imaginari això car a la sortida de Pontevedra hi havia *Porta de Borron* (Sarmiento, *Cat-* 60

VGall., p. p. Pensado, p. 99); ara bé això figura en la forma *Porta do Verro*n en un doc. de c. l'a. 1400 (*Cat-VGall.* 72r i 71v^o). Això sembla correspondre al mot gall. *verron*, port. *verrão* 'verro' (cast. *verraco*).³ I diríem que el personatge paorós, l'orc del riu Lérez, sigui una altra encarnació bestial del boc de Biterna, el cabriu infernal que atrau les bruixes. Cercar aquí una pista etim. del nostre Borró(n) sembla molt més infundat i per tant cosa a descartar del tot, a benefici de l'altra.

Si no fos que hi dóna un sorprenent agafador l'altre nom *Berregar*, repetit, en el doc. de 1075. Especulant més, a base de la grafia *Berro(n)e* de 979, es podria imaginar que vingué d'un gen. pl. llatí SALTUS VERRORUM 'congost dels verros diabòlics' i que *Berregar* partís d'un VERR-IC-ARE.³

Desenganyem-nos, però: res en això no hi ha fundat en mesura comparable a l'altra etim. Valdrà més renunciar a aquesta pista. Tanmateix no serà en va haver-hi pensat: aquesta etim. podria cobrir quelcom de veritat; perquè és la que explicaria millor el nom *Berregar*. Admetem que el mateix paratge, o quasi el mateix, dugués els dos noms —BORRONE pre-romà 'barrencada' i el supersticiós *Berregar* 'paratge dels verros horrens'—, els dos noms se superposarien, i per contaminació dels dos és com s'explicaria més perfectament la grafia *Berrone* del doc. de 979.

Apèndix. No sé altres notícies d'un paratge *Barraga* que devia ser al peu N. o NO. de Xàtiva, que la de la Cròn. de Jaume I: el rei, amb l'host, s'atansa a Xàtiva, amenaçant l'alcait amb talar l'Horta, perquè li tornin un noble aragonès capturat pels moros en violació de la treva: «e anam-nos-en al uau de *Barraga* --- e l'alcayt sabé que Nòs veníem sobre él e ---», potser doncs un *gual* del riu Cànyoles.⁴ El lloc és llunyà del Borró de Gandia, i encara que s'accentués *-agà*, fóra bastant arbitrari usar-lo per justificar la interpretació de *Berregar*. Variant de *barraca* amb *q* aràbic? Més aviat algun NP aràbic, tenint en compte allora el del morisc de Senija (nota 3): potser compost amb *Ben-al-* (contret *Bel-*), car l'arrel *rqc* 'adobassar, espatllar', és viva: «*ruqâc*: inverecundia» (*RMa*, 440.2, 439.5f); a Algèria *Ben-Râggâc*, i *Râqâc* (*GGAlg*, 43, 324, *Raqîya* Hess, 26): un *Ber-Râqî* passaria a *Barraqué(t3)* i un *Ber-Râqâc* a *Barraga*. En tot cas res no trobo en àrab que s'acosti a *Barraga* i es pugui aplicar a la idea de *gual* o 'riueta' o 'lloc d'aigua'. Ni tan sols *birák*, pl. de *bérk* «laguna, lavajo» (*PAlc.* 289a39). Tampoc en beiber (Ibáñez, Destaing ni Lerchundi).

¹ No serà *Bor*, puix que es tracta de Lanós, i tots els llocs citats són immediats a la vall de Querol, mentre que *Bor* és a l'extrem ponentí de Cerdanya, més de 15 k. a l'O. de tot això. — ² El castell de *Bairén* és uns 3 k. N. de Gandia, però Vilallonga, Palma i Castellonet de Borró, o de la Conquesta, són al SSO. o SO. de Gandia, tots tres a uns 10 k. És versemblant, doncs, que el Borró de la Crònica, en quant a castell, fos on hi ha el poble de Castellonet de Borró; i que quan el castell moro fou desmantellat, quedés reduït a 'castellonet'. — ³ Hi ha